

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 4

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
4-son
sentabr, 2025

September 2025
Volume 3
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидоров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi,iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

September 2025

Volume 3

Number 4

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Agroklasterlar faoliyatini tashkil etish va rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari

Berdiyev Abdumalik Hakimovich

Теоретические и практические основы организации и развития деятельности агрокластеров

Бердиев Абдумалик Хакимович

Theoretical and practical foundations of organizing and developing agro-cluster activities

Berdiyev Abdumalik Hakimovich

Received: August 14, 2025 Revised: August 17, 2025 ■ Accepted: August 19, 2025 ■ Published Online: September 1, 2025

- **Annotatsiya:** Mazkur maqolada agroklasterlar faoliyatini tashkil etish va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy asoslari tahlil qilingan. Agroklasterlarning iqtisodiy mohiyati, ularning qishloq xo'jaligi tarmoqlarida kooperatsiya va integratsiya jarayonlarini kuchaytirishdagi o'rni ochib berilgan. Shuningdek, agrobiznes sub'ektlari, qayta ishlash korxonalari, logistika va xizmat ko'rsatish infratuzilmasini uyg'unlashtirish orqali qo'shilgan qiymat zanjirini shakllantirish imkoniyatlari ko'rsatib o'tilgan. Amaliy jihatdan esa agroklasterlarni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini kengaytirish, eksport salohiyatini oshirish va kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Shu bilan birga, mahalliy va xalqaro tajribalar asosida agrosanoat klasterlarini samarali rivojlantirish bo'yicha ilmiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
- **Kalit so'zlar:** Agroklaster, klasterli rivojlanish, qishloq xo'jaligi, agrobiznes, integratsiya, kooperatsiya, innovatsiya, qo'shilgan qiymat zanjiri, agrosanoat kompleksi, raqobatbardoshlik, infratuzilma, logistika, klaster boshqaruvi, barqaror rivojlanish, eksport salohiyati, raqamli texnologiyalar, investitsiya, kadrlar salohiyati.
- **Аннотация:** В данной статье проанализированы теоретические и практические основы организации и развития агрокластеров. Раскрыта экономическая сущность агрокластеров, их роль в усилении процессов кооперации и интеграции в сельском хозяйстве. Также показаны возможности формирования цепочки добавленной стоимости посредством объединения субъектов агробизнеса, перерабатывающих предприятий, логистической и сервисной инфраструктуры. С практической точки зрения в качестве приоритетных направлений развития агрокластеров рассмотрены внедрение инновационных технологий, расширение цифровых систем управления, повышение экспортного потенциала и совершенствование системы подготовки кадров. На основе отечественного и международного опыта разработаны научные выводы и практические рекомендации по эффективному развитию агропромышленных кластеров.
- **Ключевые слова:** агрокластер, кластерное развитие, сельскохозяйственное хозяйство, агробизнес, интеграция, кооперация, инновация, цепочка добавленной стоимости, агропромышленный комплекс, конкурентоспособность, инфраструктура, логистика, управление кластером, устойчивое развитие, экспортный потенциал, цифровые технологии, инвестиции, кадровый потенциал.
- **Abstract:** This article analyzes the theoretical and practical foundations of organizing and developing agro-clusters.

The economic essence of agro-clusters and their role in strengthening cooperation and integration processes in agriculture are revealed. The opportunities for creating a value-added chain through the integration of agribusiness entities, processing enterprises, logistics, and service infrastructure are also highlighted. From a practical perspective, the priority directions for the development of agro-clusters include the introduction of innovative technologies, the expansion of digital management systems, the enhancement of export potential, and the improvement of the training system for specialists. Based on domestic and international experience, scientific conclusions and practical recommendations for the effective development of agro-industrial clusters have been developed.

- **Keywords:** agro-cluster, cluster development, agriculture, agribusiness, integration, cooperation, innovation, value-added chain, agro-industrial complex, competitiveness, infrastructure, logistics, cluster management, sustainable development, export potential, digital technologies, investment, human capital.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan ilk yillardan boshlab qishloq xo'jaligini rivojlantirish ustuvor strategik yo'nalishlardan biri sifatida belgilandi. Sohada amalga oshirilgan islohotlar natijasida muhim ijobiy o'zgarishlar kuzatildi, milliy iqtisodiyotda barqaror o'sishga erishildi hamda aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, shuningdek, sanoat tarmoqlarini xom ashyo bilan barqaror ta'minlash borasida keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Biroq, yer va suv resurslarining tabiiy cheklanganligi, aholi sonining keskin ortib borishi hamda oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ichki va tashqi talabning uzluksiz o'sib borishi mavjud agrar resurslardan samarali va oqilona foydalanishni ta'minlashni, ulardan kompleks va innovatsion yondashuvlar asosida unumli foydalanish mexanizmlarini joriy etishni taqozo etmoqda.

Mamlakat aholisini sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan barqaror ta'minlash, agrosanoat mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish hamda zamonaviy agrosanoat integratsiyasini shakllantirish qishloq xo'jaligi sohasida amalga oshirilishi zarur bo'lgan ustuvor strategik vazifalar sirasiga kiradi. Ushbu vazifalarni samarali hal etish, eng avvalo, takrorlanmaydigan tabiiy resurslardan biri bo'lgan yerdan oqilona va samarali foydalanish hamda uning agroiqtsodiy unumdorligini uzluksiz ravishda oshirib borishni taqozo etadi.

Amaliyotda yer hosildorligini sun'iy ravishda oshirish maqsadida turli xil mineral o'g'itlar va kimyoviy vositalardan foydalanish keng qo'llanildi. Ushbu yondashuv qisqa muddatda yuqori hosil olish imkonini yaratgan bo'lsa-da, uzoq muddatli davrda yerning tabiiy-mexanik tarkibini buzdi, tuproqning eroziyalanish jarayonlarini kuchaytirdi va agrobiologik muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatdi.

Shu bilan birga, mineral va kimyoviy vositalar qo'llanilishi mahsulot hajmi va tashqi ko'rinishida ijobiy natija bergan holda, iste'molchilar salomatligiga ta'sir etuvchi xavfomillarni

ham vujudga keltirdi. Shu bois, qishloq xo'jaligida barqaror rivojlanishga erishish uchun biologik va ekologik talablarga mos agrotexnologiyalarni joriy etish, yer resurslaridan foydalanishda ekologik barqarorlikni ta'minlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Hozirgi global jarayonlarda fan va texnologiyalarning jadal sur'atlarda rivojlanishi, shuningdek, ekologik muammolarning kuchayib borishi natijasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va yetkazib berish sohalarida zamonaviy texnologik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayni paytda, turli kimyoviy moddalardan xoli, inson salomatligi uchun xavfsiz va ekologik jihatdan toza mahsulotlarga nisbatan iste'molchilar talabi ortib bormoqda. Bu tendensiya jahon mamlakatlari qatorida O'zbekistonda ham dolzarblik kasb etmoqda.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Qishloq xo'jaligi sohasini boshqarish tizimini tubdan isloh qilish, yervasuv resurslaridan oqilona foydalanish bo'yicha ilg'or texnologiyalarni joriy etish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash eng muhim vazifalarimizdan biridir" [1] deb, ta'kidlab o'tganlar.

Shu munosabat bilan, agrosanoat tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan korxonalar oldidagi ustuvor vazifa — ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning sifatini oshirish, ekologik xavfsizlik mezonlariga mos, inson sog'lig'iga salbiy ta'sir etmaydigan tabiiy va barqaror mahsulotlar yetishtirishni ta'minlash hisoblanadi. Bu esa zamonaviy agrobiotexnologiyalar, organik yetishtirish usullari va resurs tejamkor ishlab chiqarish modellarini joriy etishni taqozo etadi.

Bugungi kunning dolzarb talablaridan biri — qishloq xo'jaligi tarmog'ini jadal sur'atlarda rivojlantirish va uning iqtisodiy samaradorligini oshirish masalasi bo'lib, bu jarayonda klasterli boshqaruv tizimi muhim mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, qishloq xo'jaligi klasterlari yaqin istiqbolda agrar sohaning lokomotiviga aylanishi kutilmoqda. Chunki qishloq xo'jaligi, xususan,

paxtachilikning sanoatlashuvi darajasi ortishi mamlakatning eksport salohiyatini mustahkamlash, aholi turmush darajasini oshirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Klaster tushunchasi, iqtisodiy nuqtai nazardan, texnologik jihatdan o'zaro bog'liq va bir-biriga yaqin joylashgan korxonalarning muayyan hududda birlashgan holda yagona maqsad — raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga qaratilgan faoliyatini anglatadi. Bunday korxonalarning geografik yaqinligi, resurslarni birgalikda va samarali foydalanish imkonini yaratib, ular o'rtasidagi kooperatsiya aloqalarini mustahkamlaydi va klaster samaradorligini oshiradi.

Shubhasiz, klasterlar va ularga bog'liq konsepsiyalarning shakllanishi va nazariy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan ilmiy yondashuvlardan biri XIX asr oxirida ingliz iqtisodchisi A.Marshall tomonidan ilgari surilgan. U o'zining mashhur "Iqtisodiyot fanining asoslari" asarida A.Smitning mehnat taqsimoti va ixtisoslashuv orqali yuzaga keladigan iqtisodiy afzalliklar nazariyasiga tayanadi va ixtisoslashgan ishlab chiqarish faoliyatlarining ma'lum hududlarda konsentratsiyalashuvi masalasini alohida tahlil qiladi.

A.Marshallning ushbu yondashuvi keyinchalik aglomeratsiyalar iqtisodiyoti, hududiy innovatsion tizimlar va klaster modellari nazariyasiga mustahkam nazariy asos bo'lib xizmat qilgan.

A.Marshallning xulosalariga ko'ra, firmalarning geografik yaqinligi va muayyan hududda guruhlashuvi ularning iqtisodiy samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Chunki bunday hududiy konsentratsiya orqali korxonalar o'zaro hamkorlik, tajriba va bilim almashinuvi, bozor kon'yunkturasi va texnologiyalarga yaqinlik kabi ijobiy tashqi iqtisodiy ta'sirlardan foydalanish imkoniga ega bo'ladilar. Bularning barchasi yuqori raqobatbardoshlik va innovatsion salohiyatni ta'minlovchi omillar sifatida namoyon bo'ladi.

20-asr o'rtalariga kelib, hududiy rivojlanish, iqtisodiy makon va innovatsion jarayonlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi iqtisodiy nazariyada alohida dolzarblik kasb eta boshladi. Bu yo'nalishda fransuz iqtisodchisi Fransua Perru tomonidan 1950 yili nashr etilgan "Iqtisodiy makon: nazariya va qo'llanish" nomli asar muhim ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, mintaqaviy rivojlanishning yangi nazariy yo'nalishini boshlab berdi. Ushbu asarda F.Perru "o'sish qutblari" konsepsiyasini ilgari surdi.

F.Perruning nazariy yondashuviga ko'ra, iqtisodiy o'sish hudud makonida bir xil va mutanosib tarzda emas, balki muayyan tarmoqlar yoki iqtisodiy sub'ektlar atrofida klasterlashgan holda jamlanib namoyon bo'ladi. U bunday

jarayonni "dominantlik effekti" orqali izohlaydi, ya'ni ayrim yetakchi tarmoqlar o'zining keng bozor salohiyati, yuqori ishlab chiqarish quvvati yoki innovatsion yetakchiligi orqali boshqa tarmoq va hududlarga ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ega bo'ladi [2].

Klaster konsepsiyasining ilmiy jihatdan shakllanishi va rivojlanishiga Maykl Porterning tadqiqotlari hal qiluvchi ta'sir ko'rsatdi. Uning fundamental asarlarida klasterlar fenomeni milliy iqtisodiyot va firma darajasidagi raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omillaridan biri sifatida keng tahlil qilingan.

M.Porter ta'riflagancha, klaster — bu muayyan hududda joylashgan, o'zaro bog'liq va bir-biri bilan raqobatlashuvchi korxonalar, sohaviy ixtisoslashuvga ega ta'minotchilar, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, ilmiy-ta'lim muassasalari hamda davlat boshqaruv organlarining jipslashgan va o'zaro hamkorlikka asoslangan tizimidir. Ushbu tizim ishtirokchilari o'rtasidagi funksional aloqalar va yaqin kooperatsiya axborot almashinuvi, innovatsiyalarning tarqalishi va texnologik taraqqiyot uchun qulay sharoit yaratadi.

M.Porterning ta'kidlashicha, iqtisodiy rivojlanishda diversifikatsiya emas, balki ixtisoslashuv strategiyasi samaraliroqdir. U AQSh tajribasini misol qilib keltirib, sohaga yo'naltirilgan mutaxassislashgan klasterlar raqobatbardoshlikni mustahkamlashini ta'kidlaydi. M.Porter nazariyasiga ko'ra, ta'lim tizimi, infratuzilma, kadrlar tayyorlash tizimi, ta'minotchilar tarmog'i kabi tashqi muhit omillari firmalarning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va klaster doirasida bu omillar o'zaro uyg'unlikda faoliyat yuritadi.

Klaster tushunchasining zamonaviy nazariy asoslarini belgilashda Maykl Porterning ta'rifi alohida ahamiyatga egadir. Uning ta'kidlashicha, klaster — bu "bir-biri bilan bog'liq bo'lgan kompaniyalar, ixtisoslashgan yetkazib beruvchilar, xizmat ko'rsatuvchi provayderlar, turdosh tarmoqlardagi firmalar va tegishli tashkilotlar (masalan, universitetlar, standartlar agentliklari, savdo uyushmalari) ning raqobatbardosh, biroq bir vaqtning o'zida hamkorlik qiluvchi, muayyan sohalaridagi jug'rofiy jihatdan jamlangan guruhi"dir [2].

M.Porter tomonidan taqdim etilgan ushbu ta'rif klasterlarni faqat ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish faoliyatiga oid struktura sifatida emas, balki ilm-fan, ta'lim, standartlashtirish, davlat siyosati va bozor mexanizmlari kabi turli institutlarning o'zaro hamkorligi asosida shakllanadigan integral iqtisodiy tizim sifatida tasvirlaydi. Bu esa klasterlarni kompleks va ko'p o'lchovli tuzilmalar sifatida qarash zarurligini anglatadi. Ularning samaradorligi, birinchi navbatda, tarkibiy sub'ektlar o'rtasidagi institutsional va funksional integratsiya darajasi bilan belgilanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Qishloq xo'jaligida kechayotgan transformatsiya jarayonlari, jahon bozorida oziq-ovqat xavfsizligiga oid muammolarning avj olishi, global iqlim o'zgarishlari va resurs tanqisligi kabi ichki va tashqi omillar bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, mustaqillik yillarida qishloq xo'jaligi sohasida

shakllangan milliy tajriba asosida, global ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlarini tatbiq etgan holda tarmoqni barqaror rivojlantirish zarurati tug'ilmoqda. Bu esa innovatsion texnologiyalarni joriy etish, resurs tejamlorlikni ta'minlash, hamda bozor mexanizmiga asoslangan samarali klaster modellarini rivojlantirishni taqozo etmoqda.

I-bosqich (1991–1997 yy.) — Mustaqillikka o'tish va davlat mulkining parchalanishi

• Mustaqillikka erishilgandan so'ng, qishloq xo'jaligidagi xo'jalik yuritish tizimi asosan davlat va kolxoz-sovхоз shakllariga asoslangan edi. Bu davrda:

- Yer va qishloq xo'jaligi aktivlari davlat mulki hisoblandi.
- Mulkchilik munosabatlarini isloh qilish maqsadida **dekollektivizatsiya** jarayonlari boshlandi.
- Davlat mulkini xususiy lashtirish dasturlari ishlab chiqildi, lekin amaliy jihatdan hali keng ko'lamda amalga oshmadi.
- Yerga nisbatan faqat foydalanish huquqi berildi, xususiy mulk sifatida rasman tan olinmadi.

II-bosqich (1998–2005 yy.) — Xo'jalik yuritishning diversifikatsiyasi va fermerchilikka o'tish

• Bu bosqichda qishloq xo'jaligida xo'jalik yuritish shakllari ko'p turga ega bo'la boshladi:

- Kolxoz va sovxozlar bosqichma-bosqich tugatilib, ularning asosida fermer xo'jaliklari tashkil etildi.
- Dehqon xo'jaliklari va shaxsiy yordamchi xo'jaliklar rivojlandi.
- Mulkchilik shakllari diversifikatsiyasiga qadam qo'yilib, fermer va dehqonlarga texnika, binolar, ishlab chiqarish vositalari xususiy mulk sifatida berildi.
- Davlat hali ham paxta va g'alla kabi strategik mahsulotlar yetishtirishni qat'iy kvotalar orqali boshqardi.

III-bosqich (2006–2016 yy.) — Institutsional rivojlanish va bozor mexanizmlariga o'tish

• Bu davrda qishloq xo'jaligida bozor iqtisodiyoti tamoyillariga mos institutsional islohotlar amalga oshirildi:

- Yerdan foydalanish huquqi uzoq muddatli (49 yilgacha) ijara shartnomalari orqali fermerlarga berildi.
- Fermer xo'jaliklarining huquqiy maqomi mustahkamlandi.
- Qishloq xo'jaligi korxonalari orasida kooperatsiya shakllari (mashina-tractor parklari, servis markazlari) paydo bo'ldi.
- Davlat xarid narxlarini va subsidiyalari tizimi mavjud bo'lib qoldi, ammo tadbirkorlik erkinligi kengaydi.

IV-bosqich (2017–2025 yy.) — Agroklasterlar va integratsiyalangan xo'jalik yuritish tizimiga o'tish

• So'nggi bosqichda qishloq xo'jaligida mulkchilik va xo'jalik yuritish shakllari yanada kompleks va integratsiyalashgan ko'rinish oldi:

- Paxta-to'qimachilik klasterlari va agrosanoat integratsiyasi tizimi joriy etildi.
- Yerdan foydalanish huquqi saqlangan holda, ishlab chiqarish jarayonining turli bosqichlari (etishtirish, qayta ishlash, eksport) yagona boshqaruv tizimiga birlashtirildi.
- Davlat tomonidan fermerlarni qo'llab-quvvatlash, kreditlar, subsidiyalari va ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali samaradorlik oshirildi.
- Mulkchilik shakllari aralash holatga keldi: yer — davlatniki, ishlab chiqarish vositalari va mahsulot — xususiy mulk.
- 2020-yillar oxiriga kelib, raqamli agronomiya, resurs tejovchi texnologiyalar va eksport yo'naltirilgan ishlab chiqarish tizimi ustuvor ahamiyat kasb etdi.

1-Rasm. Qishloq xo'jaligida xo'jalik yuritish shakllari va mulkchilik munosabatlarining rivojlanishi bosqichlari

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida bir qator salbiy tendensiyalar kuzatilmoqda. Jumladan, ekin maydonlarining degradatsiyaga uchrashi — ya'ni qishloq xo'jaligi yerlarining unumdorlik va sifat darajasining pasayishi, ularning samarali ishlab chiqarish salohiyatini yo'qotishi, shuningdek, suv resurslarining cheklanganligi agrar sektor barqarorligiga jiddiy tahdid solmoqda. Ushbu holatlar qishloq xo'jaligida barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun mavjud strategik yondashuvlarni tanqidiy qayta ko'rib chiqish va ularni ilmiy asosda takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

O'zbekiston agrosanoat kompleksini isloh qilish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshirilib, har bir bosqichda muayyan strategik vazifalar belgilab berilgan. Mazkur bosqichlar agrosanoat sohasida modernizatsiya va integratsiya jarayonlarini izchil amalga oshirish hamda tarmoqning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlarni qamrab olgan.

I-bosqich (1991–2000 yy.) — Bozor munosabatlariga o'tish va fermer xo'jaliklarini tashkil etish

Bu davrda davlat mulkini isloh qilish, fermer xo'jaliklari va xususiy sektorni rivojlantirishga yo'l ochildi. Asosiy maqsad — qishloq xo'jaligida bozor munosabatlarini joriy etish va mulkchilikning turli shakllarini shakllantirishdan iborat bo'ldi.

II-bosqich (2001–2010 yy.) — Agrobiznes va kooperatsiya asoslarini shakllantirish

Ikkinchi bosqichda agrobiznes sub'ektlari faoliyatini rivojlantirish, fermerlarni uyushmalarga birlashtirish, qishloq xo'jaligida xizmat ko'rsatish infratuzilmasini kengaytirishga e'tibor qaratildi. Bu davrda qishloqda bozor infratuzilmasi bosqichma-bosqich shakllandi.

III-bosqich (2011–2016 yy.) — Klasterli yondashuvga o'tish

Ushbu bosqichda agrosanoatda ilk bor klasterli tizim elementlari joriy etila boshlandi. Ishlab chiqarish, qayta ishlash va logistika tarmoqlarini uyg'unlashtirishga

qaratilgan dasturlar amalga oshirildi. Klasterli yondashuv raqobatbardoshlikni oshirish, resurslardan samarali foydalanish va mahsulot sifatini yaxshilashda muhim qadam bo'ldi.

IV-bosqich (2017–2025 yy.) — Agroklastlarlar va integratsiyalangan xo'jalik yuritish tizimiga o'tish

Bu bosqichda agrosanoat sohasini chuqur integratsiya va klasterlashtirish jarayonlari amalga oshirildi. Agroklastlarlar tarkibida fermer xo'jaliklari, qayta ishlash korxonalari, logistika markazlari, ilmiy-tadqiqot muassasalari va moliya tashkilotlari yagona tizimda faoliyat ko'rsatishga o'tdi. Integratsiyalangan xo'jalik yuritish tizimi doirasida xomashyo yetishtirishdan to tayyor mahsulotni ichki va tashqi bozorga yetkazib berishgacha bo'lgan qo'shilgan qiymat zanjiri to'liq qamrab olindi.

Agrosanoat sohasini rivojlantirishning mazkur bosqichli tizimi qishloq xo'jaligida bozor munosabatlarini yo'lga qo'yishdan tortib, agroklastlarlar va integratsiyalangan boshqaruv modelini joriy etishga qadar izchil jarayonni qamrab oladi. Bu esa mamlakatda qishloq xo'jaligining raqobatbardoshligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va qishloq aholisining turmush darajasini yaxshilashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda klasterlar iqtisodiyotning strategik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etayotgan strukturalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, ular sanoat dunyosi va ilmiy-tadqiqot hamda qo'llab-quvvatlovchi xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali yuqori samara beradi. Bu, ayniqsa, mustaqil ravishda yetarli resurslarga ega bo'lmagan kichik kompaniyalar uchun muhim ahamiyatga ega, chunki klasterlar ularga innovatsion muhitda ishtirok etish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatini beradi.

Agroklastlarlar mavzusi ham zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda keng muhokama qilinmoqda, zero bu tuzilmalar qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat tarmoqlarini barqaror va samarali rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Turli iqtisodiy va ilmiy manbalarda agrobiznes klasterlariga berilgan ta'riflar xilma-xil va ularni quyidagicha guruhlash mumkin:

Birinchidan, agroklastlarlar — bu qiymat zanjirlarini yaratishga xizmat qiluvchi, umumiy muammolarni hal qilish va imkoniyatlardan foydalanishda rasmiy yoki norasmiy aloqalarga ega bo'lgan, oziq-ovqat hamda qishloq xo'jaligi sohalarida faoliyat yurituvchi ishlab chiqaruvchilar va muassasalarning muayyan geografik hududda joylashgan va konsentratsiyalashgan tuzilmalaridir.

Ikkinchidan, agroklastlarlar — bu qishloq xo'jaligi faoliyatiga bevosita yoki bilvosita aloqador bo'lgan sub'ektlarni qamrab oladigan, xususan fermerlar, mahalliy tadbirkorlar, ta'minot zanjiri ishtirokchilari, oziq-ovqat ishlab chiqaruvchi korxonalar, moliyaviy xizmat ko'rsatuvchi banklar, tadqiqot

institutlari va biznesni rivojlantirish markazlari kabi ishtirokchilardan iborat, yagona hududda joylashgan hamkor tashkilotlar yig'indisidir.

Uchinchidan, agroklastlarlar — bu fermer xo'jaliklari, qishloq xo'jaligi bilan bog'liq yordamchi tarmoqlar, agrobiznes tuzilmalari va boshqa hamkorlarning iqtisodiy va tashkiliy integratsiyasidan tashkil topgan, rasmiy yoki norasmiy tarzda shakllangan hamkorlik tuzilmasidir.

Ushbu ta'riflar agrobiznes klasterlarining ko'p qirrali va kompleks tusga egaligini ko'rsatadi. Ular nafaqat qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni tashkil etish, balki ta'minot, qayta ishlash, moliya, xizmat ko'rsatish, innovatsiya va marketing kabi qiymat zanjirining barcha bo'g'inlarini qamrab oladi. Shu bois, agrobiznes klasterlari hozirgi kunda qishloq joylarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda sohani barqarorligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan ko'plab chora-tadbirlar, tarkibiy islohotlar o'zining ijobiy natijalarini bermoqda. O'tgan yil davomida, jiddiy muammolarga qaramay, bizning oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tizimlarimiz mustahkam va barqaror bo'lib qolmoqda. Bu esa shakllangan sektor tajribasi hamda ta'minot zanjiri tuzilmalarining ishonchiligidan dalolat beradi. Pirovardida, iste'molchilarimiz uchun keng turdagi yuqori sifatli, arzon qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlaridan muntazam foydalanish imkoniyati yaratilmoqda.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xususan, hozirgi kungacha qishloq xo'jaligi sohasiga doir 331 ta normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan.

Birgina 2023-yilda agrar islohotlarni takomillashtirish bo'yicha 14 ta qonun loyihasi, 17 ta Prezident Farmoni loyihasi, 22 ta Prezident Qarori loyihasi, 91 ta Hukumat Qarori loyihalari ishlab chiqilib, ulardan 55 tasi, jumladan 4 ta Qonun, 8 ta Prezident Farmoni, 16 ta Prezident Qarori, 26 ta Hukumat qarori normativ hujjatlar qabul qilindi.

Yurtimizda qishloq xo'jaligining rivoji, uni diversifikatsiyalash bugungi kundagi oldimizda turgan dolzarb vazifalardandir. Zero, o'zaro mahsulot yetkazib berishda "yashil yo'laklar"ni yanada keng joriy etish qishloq xo'jaligidagi samarali hamkorlikka yordam beradi.

So'nggi yillar aynan qishloq xo'jaligida sinovli davrlarni boshdan kechirayotganiga qaramay, aholini asosiy turdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlashga erishilib kelinmoqda.

Natijada, respublikamizda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining navlarini yaxshilash, yuqori hosildor ekin maydonlarini kengaytirish, xom ashyo bazasini mustahkamlash,

shuningdek, qayta ishlash sohasini rivojlantirishga qaratilgan maqsadli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, zamonaviy qayta ishlash korxonalarini tashkil etish, mavjud quvvatlarni modernizatsiya qilish hamda ularni texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash ishlari izchillik bilan olib borilmoqda. Bu esa nafaqat ichki bozorda talab yuqori bo'lgan sifatli mahsulotlarni yetishtirish, balki tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishga ham xizmat qilmoqda.

Xususan, meva-sabzavotchilik va uzumchilikka ixtisoslashgan fermer xo'jaliklarini tashkil etish orqali mazkur sohada yangi tashkiliy-iqtisodiy tizim shakllantirildi. Mavjud bog' va uzumzorlarning kimoshdi savdosi orqali xususiy mulkka o'tkazilishi va bog'lar joylashgan yer maydonlarining uzoq muddatli ijara shartlari asosida fermerlarga birlashtirilishi, bog'dorchilik sohasida fermer xo'jaliklarining keng miqyosda rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Bunday tashkiliy-iqtisodiy choralar, jumladan, bog'dorchilik yo'nalishida yangidan tashkil etilgan fermer xo'jaliklarini besh yillik muddatda yagona yer solig'ini to'lashdan ozod etish, shuningdek, fermer xo'jaliklari, qayta ishlash va xizmat ko'rsatish sohasi korxonalari ishtirokida tuzilgan agrosanoat firmalarini uch yil muddatga daromad (foyda) solig'i, yer solig'i, mulk solig'i, qo'shilgan qiymat solig'i (import bo'yicha hisoblanadigan qismi mustasno) hamda yagona soliq to'lovi to'lashdan ozod qilish kabi soliq imtiyozlari orqali qo'llab-quvvatlandi. Bu esa sohada samarali kooperatsiyani ta'minlash, ilg'or agrosanoat integratsiyasini shakllantirish va bozor infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan muhim tashabbuslardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Ayni paytda, bo'shaydigan mablag'larni maqsadli ravishda meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash sohasini rivojlantirish, yangi bog' va uzumzorlar yaratish hamda ularni kengaytirishga yo'naltirish qat'iy tarzda belgilab berildi. Ushbu chora-tadbirlar yangi bog' va uzumzorlarni tashkil etish, mavjudlarining hosildorligini oshirish va agrosanoat firmalarini shakllantirishga rag'bat beruvchi muhim iqtisodiy omil vazifasini bajarmoqda.

Shu bilan birga, joriy etilgan keng qamrovli chora-tadbirlarga qaramay, qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarini yangi holda zarur miqdor va sifatda aholiga yetkazib berish tizimida bir qator muammo va kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Jumladan:

- qayta ishlash korxonalari uchun yetarli xom ashyo zaxiralarning mavjud emasligi va ularning o'z vaqtida yetkazib berilishi bo'yicha tizimli ta'minot yo'lga qo'yilmaganligi (qoplanganlik darajasi 7-35% atrofida);
- qishloq xo'jaligi mahsulotlarining qayta ishlovchi sub'ektlar tomonidan past narxlarda xarid qilinishi natijasida fermer va ishlab chiqaruvchilarning moddiy manfaatdorlik darajasining pastligi;
- xom ashyoni yig'ish jarayonida to'liq yetib

ulgurmagan yoki haddan tashqari yetilgan mahsulotlarni yig'ish, texnologik talablarga rioya qilmaslik, ezilgan va sifatsiz mahsulotlarni yig'ib olish amaliyoti oqibatida mahsulot sifatining pasayishi;

- mahsulotlarni tashish uchun maxsus transport vositalarining yetarli emasligi tufayli mahsulot sifatining buzilishi va yo'qotishlar sodir bo'lishi;
- maxsus sovutkich va omborxonalar infratuzilmasining yetishmasligi tufayli mahsulotlarni uzoq muddat saqlash imkoniyatlarining cheklanganligi;
- qayta ishlash va yetishtirish jarayonlarini tashkil etish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar, xususan, qisqa va uzoq muddatli imtiyozli kreditlar mexanizmining yetarlicha rivojlanmaganligi;
- qayta ishlash korxonalarining mavjud xom ashyo manbalaridan kelib chiqib geografik jihatdan optimal joylashmaganligi;
- qayta ishlash sub'ektlarini suv, gaz va elektr energiyasi bilan muntazam va barqaror ta'minlashdagi uzilishlar oqibatida mahsulotlar sifatining yomonlashuvi, korxonalarning to'liq quvvatda ishlay olmasligi;
- qayta ishlash jarayonlari uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va ularni boshqarishda malakali mutaxassislar yetishmasligi, shuningdek, kasb-hunar kollejlari va oliy ta'lim muassasalarida sohaga ixtisoslashgan kadrlar tayyorlash tizimining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi;
- qayta ishlangan mahsulotlarni qadoqlash, turli hajm va dizayndagi shisha idishlar ishlab chiqarish sanoatining yetarlicha rivojlanmaganligi va ularning bozordagi tanqisligi;
- qayta ishlash jarayonlari va mahsulotlari uchun samarali reklama va marketing faoliyatining yo'lga qo'yilmaganligi.

Mazkur holatdan kelib chiqib, qishloq xo'jaligi sohasidagi rivojlanish jarayonlarini ma'lum bir davr kesimida kompleks tahlil etish, vujudga kelayotgan muammolarning asl sabablarini ilmiy jihatdan o'rganish va mavjud imkoniyatlarni to'liq aniqlash kelgusida tarmoq samaradorligini oshirish hamda ustuvor rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega hisoblanadi.

Bunday sharoitda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishga erishishning asosiy shartlaridan biri uni modernizatsiya qilish hisoblanadi. Modernizatsiya jarayoni qishloq xo'jaligida bozor mexanizmlariga to'liq moslashgan, samarali va raqobatbardosh tashkiliy-iqtisodiy modellarni yaratishni talab etadi. Bu esa, o'z navbatida, sohaning maqbul ijtimoiy-iqtisodiy tarkibini shakllantirish, qishloq xo'jaligi sub'ektlari faoliyatini bozor iqtisodiyoti talablariga muvofiq ravishda qayta qurishni nazarda tutadi.

Ayniqsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish tizimida faoliyat yurituvchi barcha

xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash hamda davlatning bu jarayonlardagi roli va ishtirokini institutsional jihatdan takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada agrosanoat klasterlarini tashkil etish va rivojlantirish qishloq xo'jaligini modernizatsiyalashda strategik ahamiyatga ega bo'lib, sohaning umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Agroklastlar to'g'risidagi ilmiy-nazariy qarashlarning to'liq shakllanmagani, xususan, ularning iqtisodiy mohiyati, tashkil etish va rivojlantirishga doir tamoyillar, zarur shart-sharoitlar, bosqichlar hamda samaradorlik mezonlarini aniq belgilashdagi murakkabliklar, amaliyotda turli xil yondashuvlarning mavjudligiga olib kelmoqda. Shu sababli, agroklastlar bilan bog'liq nazariy qarashlarni ilmiy jihatdan tizimlashtirish, mavjud ilmiy-nazariy konsepsiyalarni tahlil qilish va umumlashtirish muhim hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan, agrosanoat kompleksi holatini tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiyoti hozirgi bosqichda milliy ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, uni yangiglobal tahdid va muammolar sharoitida raqobatbardosh holatga keltirish uchun davlat va jamiyatning samarali hamkorligini talab etmoqda. Bunda, ayniqsa, birinchi jabr ko'ruvchi tarmoq sifatida agrar sektorni ko'rsatish mumkin. U mamlakat oziq-ovqat ta'minotining 96–98 foizini, sanoat uchun xom ashyoning 50–55 foizini ta'minlashi hamda yalpi milliy daromadda 30 foizga yaqin ulushga egaligi bilan muhim strategik tarmoq hisoblanadi.

Ushbu holat, o'z navbatida, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda yangi yondashuvlarni talab etadi. Xususan, klasterlash usuli, ya'ni muayyan hududda ishlab chiqarish, qayta ishlash, logistika va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini o'zaro bog'lab, ularning samarali hamkorligini ta'minlash imkoniyatini beradi. Bu esa mintaqaviy rivojlanish dasturlari asosini tashkil qiluvchi tizimli yondashuv sifatida klasterlash texnologiyalarining alohida o'rnini belgilaydi. Shu bois, agroklastlarning nazariy asoslarini mustahkamlash, ularni joriy etish shartlari va mexanizmlarini ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb vazifalar sirasiga kiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Agrosanoat klasterlarini rivojlantirishda nazariy jihatdan — lokal sharoitlarga mos konsepsiyalar, indikatorlar va barqaror rivojlanish asoslari ishlab chiqilishi lozim. Amaliy jihatdan esa — innovatsiyalarni joriy etish, kooperatsiyani kuchaytirish, eksport salohiyatini oshirish va kadrlar tayyorlash orqali ularning samaradorligi ta'minlanadi.

1. Klasterning rivojlanish salohiyatini baholash uchun ishlab chiqarish hajmi, hududiy ixtisoslashuv darajasi, innovatsiya joriy etish ko'rsatkichlari va resurs samaradorligiga

asoslangan kompleks indikatorlar metodologiyasi yaratilishi lozim.

2. Agrosanoat klasterlari faqat ishlab chiqarish tarmoqlari emas, balki ilm-fan, xizmat ko'rsatish, infratuzilma va logistika sohalarini qamrab olishi nazariy jihatdan asoslab berilishi kerak.

3. Agroklastlar rivojlanishida ekologik muvozanat, suv resurslaridan samarali foydalanish va organik mahsulot ishlab chiqarish kabi barqaror rivojlanish elementlari nazariy asos sifatida kiritilishi zarur.

4. Klaster tarkibida "aqlli qishloq xo'jaligi" (smart agriculture), raqamli monitoring, dronlar yordamida sug'orish va hosildorlikni baholash tizimlarini keng qo'llash.

5. Fermer xo'jaliklari, qayta ishlash korxonalari, logistika markazlari va ilmiy muassasalarni yagona boshqaruv mexanizmidagi birlashtirish. Moliya institutlari va klaster ishtirokchilari o'rtasida hamkorlik kredit liniyalari va subsidiya mexanizmlarini rivojlantirish.

6. Klaster doirasida xalqaro standartlarga (ISO, GlobalGAP, Halal va boshqalar) mos mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etish. Tashqi bozorlarga chiqish uchun logistika markazlari va savdo uyalarini tashkil etish.

7. Boshqaruv kompaniyalariga klaster ishtirokchilarini muvofiqlashtirish, investitsiyalarni jalb qilish va marketing strategiyasini ishlab chiqish vazifalarini yuklash. Iqtisodiy diplomatiya vositalari orqali xorijiy sarmoyadorlarni jalb qilish.

8. Agrosanoat klasterlari uchun ixtisoslashtirilgan kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarini yo'lga qo'yish. Ilmiy-tadqiqot institutlari va universitetlarning klaster faoliyatida bevosita ishtirokini ta'minlash.

9. Sug'orish tizimlari, saqlash omborlari, logistika markazlari va transport tarmoqlarini rivojlantirish. Yashil energiya manbalaridan foydalanishni qo'llab-quvvatlash kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish borish lozim.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Berdiyev Abdumalik Hakimovich Axborot texnologiyalari va menejment universiteti, dotsent
// Бердиев Абдумалик Хакимович Университет информационных технологий и менеджмента, доцент
// Berdiyev Abdumalik Hakimovich University of Information Technologies and Management, Associate Professor

► a.berdiyev197501@gmail.com

■ 0009-0003-2842-9802

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 29 dekabrda Oliy Majlis

Qonunchilik palatasi va Senatiga Murojaatnomasi.

- [2]. Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida qishloq xo'jaligida yangi zaxiralarni ishga solish hamda 2024 yilgi ustuvor vazifalar yuzasidan videoselektor yig'ilishi. 2024 yil 13 ferval

- [3]. Perroux F. Economic space: theory and applications // Quarterly Journal of Economics. – 1950. – Vol.64. – pp. 89–104.
- [4]. Porter M. E. Konkurensiya. – M.: Izdatelskiy dom Vilyams, 2005. – 608 s.

Raqamli
iqtisodiyot

Цифровая
экономика

Digital economy